

De opleiding van Alfons Desmedt (28/12/1869 – 07/04/1960)

Inleiding

Alfons Desmedt was één van de eerste, zonet de eerste landbouwingenieur in de Noorderkempen. In het volgende verhaal wordt kort beschreven hoe zijn opleiding verliep van de lagere school in Minderhout, over het Koninklijk Atheneum in Gent naar L'Institut Agricole de l'état à Gembloux. Er wordt ook ingegaan op de mogelijke redenen waarom hij bepaalde keuzes gemaakt heeft tijdens zijn opleiding. Zijn vorming tot landbouwingenieur is ongetwijfeld in grote mate bepalend geweest voor zijn verdere succesvolle carrière in de landbouw en de politiek.

Lagere School in Minderhout (1876?-1882)

Alfons Desmedt ziet het levenslicht op 28 december 1869 in de ouderlijke boerderij Avenstede gelegen te Heerle Minderhout, als jongste in het gezin van 8 kinderen van Jan Frans Desmedt en Maria Elisabeth Van Tichelt. Hij doorloopt de lagere school in Minderhout bij meester Loos^{1, 2} waarna hij op 24 juni 1882 aan de "Kampstrijd tusschen de lagere scholen van het schoolgebied Turnhout" deelneemt en geslaagd wordt verklaard. Zijn diploma (foto 1) laat uitschijnen dat er toen een vergelijkend examen werd georganiseerd door de staat.^{3, 4}

Koninklijk Atheneum in Gent, 1882-1888

In het schooljaar 1882-1883 start hij dan zijn middelbare studies aan het Koninklijk Atheneum in Gent. Het is niet onmiddellijk duidelijk waarom hij als jonge knaap vanuit Minderhout naar een atheneum in Gent trekt en niet naar het Klein Seminarie in het vlakbij gelegen Hoogstraten. Zijn oudere broer August Desmedt⁵ (31/01/1860-27/02/1940) begint tegelijkertijd op 28 september 1882 immers Kerkelijk Hoger Onderwijs aan het Grootseminarie in Mechelen, en dus zou een keuze voor het katholieke onderwijs misschien meer voor de hand gelegen hebben. Hierover kunnen we een drietal verklaringen aandragen, die mogelijk allen in meerdere of mindere mate bijdragen.

¹ Burgemeester A. Desmedt van Minderhout: Droeg de driekleurige sjerp onder de regering van vier koningen, Het Volk, 24-25 januari 1959

² De lagere school in Minderhout bevond zich blijkbaar aan het dorpsplein op dezelfde plaats waar op 21 juli 1949, ter gelegenheid van 45 jaar Burgemeester Alfons Desmedt, het nieuwe gemeentehuis werd ingehuldigd. In deze lokalen bevindt zich momenteel de bibliotheek van Minderhout (Minderhoutdorp 3). Bron: De Heer A. Desmedt, 45 jaar Burgemeester te Minderhout (krantenknipsel van niet-geïdentificeerde bron).

³ Het diploma (foto 1) verwijst naar de wet van 1 juli 1879. Het betreft hier de tweede organieke wet op het lager onderwijs (wet Van Humbeeck) van de liberale, antiklerikale regering Frère-Orban (1878-1884). Deze wet betekende de start van de eerste schoolstrijd en bepaalde ondermeer dat elke gemeente minstens één officiële school moest onderhouden; de gemeenten geen vrije school mochten subsidiëren; de onderwijzers in de gemeentescholen een diploma van een rijksnormaalschool moesten bezitten; godsdienstonderricht uitsluitend buiten de lesuren kon gegeven worden.

⁴ Politieke Geschiedenis van België van 1830 tot heden, Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meyen, Standaard Uitgeverij, Antwerpen, 1990, pp. 95-97.

⁵ August Desmedt behaalde daarna ook het diploma van Doctor in de Natuurwetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven (1889) en was dan achtereenvolgens leraar (1889-1896) en superior (1896-1911) aan het Klein Seminarie in Hoogstraten, deken in Herentals (1911-1919), rector in de Basiliek van het Heilig Hart in Koekelberg (1919-1931) en titulair kanunnik in het Kapittel van Sint-Rombouts in Mechelen waar hij ook voorzitter was van de Missionaire Unie van de Belgische Clerus (1931-1940).

Foto 1. Diploma Lagere School (26/12/1882) van Alfons Desmedt

1. Het Klein Seminarie in Hoogstraten stond bekend als het “pastoorsfabriekske” en gold als recrutering voor de katholieke geestelijken. Alfons Desmedt wilt waarschijnlijk geen pastoor worden zoals zijn oudere broer. Was dit zijn eigen keuze? Of moest hij als jongste telg en enig overblijvende man in het gezin zorgen voor de opvolging van zijn vader? Zijn vader Jan Frans De Smedt beheerde toen vanuit de Avenstede ongeveer 1300 ha landerijen en was ook beheerder van de Briqueterie et Tuileries de Heerle Minderhout⁶, beide eigendom van de

⁶ Dit Steenfabriek werd door Edouard Jaequemyns omstreeks 1850 opgericht op zijn domein. Het fabriek werd regelmatig uitgebreid en verbouwd, totdat de nijverheid door de crisis in het tweede kwart van de twintigste eeuw stilviel. Tijdens de tweede wereldoorlog werden de gebouwen zwaar beschadigd. Het enige restant is de machinehal (momenteel een schuur) gelegen bij de woning van Jan en Annie Vermeiren-Desmedt, Heike 1, Minderhout. Hier is nog een arduinen steen bewaard met hierop de inscriptie J.F.DS.1869, verwijzend naar Jan Frans De Smedt. In 1956 werd een beetje verderop (Heerle 11, Minderhout) een nieuw steenfabriek gebouwd (Desta NV).

kasteelheer en Minister van Binnenlandse Zaken Gustave Rolin-Jaequemyns⁷ en zijn echtgenote Emilie Jaequemyns, dochter van Edouard Jaequemyns⁸ en Marie Van Zantvoorde.

Wat met de andere zonen uit het 8-koppige gezin. De oudste, Petrus Adolph De Smedt⁹ (25/05/1856-02/03/1939) werd op 6 november 1881 uitgeschreven uit het bevolkingsregister van Minderhout naar Lier. Op het moment van de studiekeuze van Alfons Desmedt woont Petrus Adolph dus al niet meer thuis, en komt hij allicht niet meer in aanmerking om zijn vader op te volgen. Jan Frans De Smedt (16/06/1863 – 08/04/1865) overleed voor de leeftijd van twee jaar. In die periode kwamen de vier dochters, Theresia Eleonora, Emma Cornelia, Amelia Ida en Maria Anna allicht niet in aanmerking voor opvolging van hun vader.¹⁰

2. Een verklaring die in de familie circuleert is dat zijn ouders een opleiding aan een vrije katholieke school niet konden betalen en dat Alfons daarom maar naar een goedkoper atheneum moest. Bovendien woont er familie in Gent en kan hij daar dan verblijven. Een jongere broer van zijn vader, Adolphe Joseph Desmedt (21/07/1839 – 27/06/1923) woont inderdaad in Gent en is daar hoedenmaker in de Veldstraat. De eerste echtgenote van Adolphe Joseph, Emma Maria Nuyttens overlijdt op 28 juni 1882, 12 dagen na de geboorte van hun derde kindje. Op het moment dat Alfons dus naar het Koninklijk Atheneum in Gent gaat is zijn nonkel weduwnaar met drie jonge kinderen van 5 en 4 jaar en enkele maanden oud. Of hij bij zijn nonkel gaat inwonen of op internaat gaat is niet helemaal duidelijk. Alleszins is het zo dat de oudste zuster van Alfons, Theresia Eleonora¹¹, in november 1883 op 25-jarige leeftijd ook naar Gent verhuist.¹² Allicht gaat ze daar het huishouden doen. Theresia Eleonora wordt in december 1888 in Gent afgelost door haar jongere zus Amelia Ida, dan 23 jaar oud.

⁷ Gustave Rolin-Jaequemyns (31/01/1835 – 09/01/1902) was een rechtsgeleerde die ondermeer mede-oprichter was van het tijdschrift *Revue de Droit International et de Législation Comparée* (1868) en van het vermaarde *Institut de Droit International* (1873). Dit Gentse Instituut kreeg in 1904 de Nobelprijs voor de Vrede. Van 1878 tot 1884 was hij Minister van Binnenlandse Zaken in de liberale, antiklerikale regering Frère-Orban.

⁸ Edouard Jaequemyns (10/07/1806 – 31/08/1874) was een Gentse scheikundige die via zijn huwelijk met Marie Van Zantvoorde een belangrijke positie verwierf in de textielindustrie van de familie Voortman. In 1846 kocht hij dertienhonderd hectare grond in Minderhout. Hij richtte er een modern landbouwbedrijf op en verrichtte baanbrekend werk in zijn zoektocht naar scheikundige meststoffen voor de verbeteringen van de schrale Kempische zandgrond. Hij stierf in 1874 op zijn modelbedrijf en ligt in Minderhout begraven (Biografie op de website van het Liberaal Archief). Petrus Jacobus Desmedt, vader van Jan Frans, kwam als landbouwer uit Ledeberg (Gent) mee met Edouard Jaequemyns naar Minderhout. Hij werd met zijn gezin (waaronder Jan Frans) op 27/09/1848 ingeschreven in Meerle.

⁹ Petrus Adolph De Smedt huwde op 18/08/1886 in Rebecq met Irma Marie Thérèse Heymans. Hij bouwde in Rebecq ook een tegelfabriek uit. Zijn kleinzoon René De Smedt (30/06/1917 – 22/02/1986) was burgemeester in Rebecq (1977-1986). Hij was ook voorzitter van de Waals-Brabantse afdeling van de PSC.

¹⁰ Het is onduidelijk of naast August en Alfons, de andere gezinsleden (broer, 4 zusters en zijn ouders) een opleiding genoten.

¹¹ In de bevolkingsregisters van Minderhout (1881-1890 en 1892-1900) vinden we voor Theresia Eleonora Desmedt volgende bewegingen terug. Minderhout-Merxhem op 23/12/1881; Merxhem-Minderhout op 04/02/1883; Minderhout-Gent op 10/11/1883; Gent-Minderhout op 13/12/1888; Minderhout-Gent (Veldstraat 88) op 13/03/1896.

¹² Ik ga ervan uit dat Alfons Desmedt zijn middelbare studies gestart is in het najaar van 1882, onmiddellijk aansluitend aan zijn lagere school. Echter, op zijn diploma (foto 2) staat dat hij examens voor de eerste graad deed terwijl hij in de tweede Latijnse zat. Dit gekoppeld aan de verhuisdatum van zijn oudste zus in november 1883, zou ook kunnen betekenen dat hij pas in het najaar van 1883 startte met zijn middelbare studies. Alleszins is hij wel in 1888 in Gembloux gestart.

Amelia Ida zal op 8 oktober 1890 huwen met haar nonkel Adolphe Joseph. Samen krijgen ze nog 5 kinderen.

Foto 2. Eervolle vermelding voor wiskunde bij het algemeen examen voor de eerste graad, Alfons Desmedt, Gent, 15 mei 1888.

3. Een derde mogelijke verklaring voor het verschil in opleiding tussen Alfons en zijn oudere broer August Desmedt kan ook gevonden worden in de invloed van de verschillende kasteelheren. Als August zijn middelbare studies aanvat in 1873 was Edouard Jaequemyns, oprichter en bezieler van het landbouwproject in Minderhout nog in leven. Edouard Jaequemyns is dan wel een liberale politicus, toch is hij ook een gelovig katholiek en aanhanger van de cultus van het Heilig Hart¹³. Zou het kunnen dat de studiekeuze van August Desmedt door hem beïnvloed werd? Wanneer Alfons Desmedt naar het atheneum in Gent gaat in het najaar van 1882 is Edouard Jaequemyns overleden en is het zijn schoonzoon Gustave Rolin-Jaequemyns die aan de touwtjes trekt. Hij is op dat moment Minister van Binnenlandse Zaken in de liberale regering van Frère-Orban. Deze regering neemt een zeer antiklerikale houding aan, wat ondermeer resulteert in een hevige schoolstrijd met de katholieken. We kunnen dan ook speculeren dat dit de reden is dat Alfons niet naar het Klein Seminarie in Hoogstraten gaat, maar naar het Koninklijk Atheneum in Gent.

¹³ Edouard Jacquemyns' landbouwproject Heerle (1845-1891), Stijn Cools, Eindwerk aangeboden voor het behalen van het diploma burgerlijk ingenieur-architect, academiejaar 2002-2003, Katholieke Universiteit Leuven. Stijn Cools schrijft hierin op pagina 14: "Jacquemyns behoorde wellicht tot de strekking van de gematigde liberalen, een antiklerikaal karakter was aan hem duidelijk niet besteed: hij was immers aanhanger van de cultus van het Heilig Hart, zowel zijn kapel te Heerle als zijn grafscript maken hiervan melding."

Alfons Desmedt beëindigt zijn studies in Gent in 1888. Hij was een zeer goede student die eervolle vermeldingen behaalde bij het algemene examen voor wiskunde (foto 2) en opstel Frans.

Landbouwingenieur in Gembloux, 1888-1891

Alfons Desmedt schrijft zich vervolgens in 1888 in voor de studies van landbouwingenieur aan "L'Institut Agricole de l'Etat" in Gembloux. Uit de leerlingenlijst blijkt dat ze met 43 zijn (foto 3). Naast Alfons zijn er nog Vlamingen uit Denderwindeke, Lier en Leupegem. Deze opleiding heeft duidelijk internationale faam met studenten uit Buenos Aires, Londen, Syrië, Nederland, Napels en Polen. De overige 33 studenten komen uit Wallonië en Brussel.

LISTE DES ÉLÈVES		243	
867	Laport, Ferdinand, Liège.	915	Debove, Charles, Elouges.
868	Lecrinier, Oscar, Houdeng-Gœgnies.	916	Verfaillie, Valère, Dixmude.
869	Lottin, Louis, Chimay.	917	Mousel, Eugène, Arlon.
870	Gaspard, Emile, Charleroi.	918	Cornet, David, Louveigné.
871	Querton, Emile, Saintes.	919	Hennuy, Arthur, Marchin.
872	Quaeyhaegens, Constant, Lierre.	920	Fournier, Charles, Marche-les-Ecaussines.
873	Marchal, Emile, Ebly-lez-Neufchâteau.	921	Pérau, Armand, Florenville.
874	Sody, Jean-Charles, Spa.	922	Lamquet, Joseph, Jambes.
875	Masson, Casimir, Rosée.	923	Soriano, Emile, Valence.
876	Brichard, Marcel, Wanfercée-Baulet.	924	Jadot, Paul, Marche.
877	Desmedt, Alphonse, Minderhout.	925	Guerrero, Antonio, Xérès-de-la-Frontera (Espagne).
878	De Backer, François, Laeken.	926	Decoux, Louis, Corroy-le-Château.
879	Huergo, José-Maria, Buenos-Ayres.	927	Yelkenzoglou, Georges (Turquie).
880	Hellemans, Georges, Bruxelles.	928	Rauscent, Emile, Tourinnes-Saint-Lambert.
881	Serin, Léopold, Londres.	929	Berger, Louis, Bruxelles.
882	Chevalier, Léon, Wihéries.		
883	Brasseur, Auguste, Virton.		

Foto 3. Deel van de leerlingenlijst uit het herdenkingsboek: L'Institut Agricole de l'Etat a Gembloux 1860-1910, Imprimerie Scientifique Charles Bulens, 75, rue Terre-Neuve, Bruxelles, 1910.

Er wordt beweerd dat Alfons Desmedt de eerste of één van de eerste landbouwingenieurs was in de Noorderkempen. Dit wordt gestaafd door de afkomst van de 1867 studenten die gedurende de eerste 50 jaar (1860 – 1910) in Gembloux gestudeerd hebben. Alfons Desmedt is hierin nummer 877. Uit de Noorderkempen is er enkel nog een zekere Philippe Van Elst uit Retie die zich in 1876 heeft ingeschreven. Als tegenbeweging tegen het liberale Gembloux wordt aan de Katholieke Universiteit Leuven in 1878 een agronomisch instituut opgericht. Waarom dan de keuze voor Gembloux? Alfons kwam natuurlijk niet uit het katholiek onderwijs, maar de familie Jaequemyns zal wellicht ook hier een doorslaggevende rol gespeeld hebben. Edouard Jaequemyns was immers betrokken bij de oprichting van het instituut in de gebouwen van een oude abdij in Gembloux in 1860, en was tevens de eerste voorzitter in 1861 van de door de staat opgerichte toezichtcommissie.¹⁴ Ook Gustave Rolin-Jaequemyns was een vurige verdediger van Gembloux.¹⁵

¹⁴ L'Institut Agricole de l'Etat a Gembloux 1860-1910, Imprimerie Scientifique Charles Bulens, 75, rue Terre-Neuve, Bruxelles, 1910, pp. 29-33.

¹⁵ Citaat uit De wetenschap van de wetgever: De klassieke politieke economie en het Belgische landbouwbeleid 1830-1884, Maarten Van Dijck, Universitaire Pers Leuven, 2008, p. 243 "De liberale minister Rolin-Jaequemyns

Foto 4. Diploma Landbouwingenieur van Alfons Desmedt (20/08/1891)

Foto 5. Het landbouwinstituut is nog steeds op dezelfde plaats gevestigd. Het maakt nu als landbouwfaculteit deel uit van de Universiteit de Liège (foto genomen op 23/11/2018).

ontkende in alle talen dat Gembloux een wapen van de liberalen tegen de katholieken was. In de geest van Charles Rogier zei hij: 'Pour nous, messieurs, il n'y a ni agriculture catholique, ni agriculture protestante, ni agricultre juive; il y a une science agricole qui est avant tout une science pratique, et l'institut de Gembloux n'est une arme entre nos mains que contre l'ignorance en matière agricole.' Parlementaire Handelingen, Senaat, 3 april 1879, 119."

Gedurende de eerste 50 jaar van het instituut behaalde slechts 37% van de ingeschreven studenten zijn diploma.¹⁶ Alfons Desmedt slaagt echter met glans, behaalt 79% en ontvangt zijn diploma van landbouwingenieur op 20 augustus 1891 (foto 4).

Dit betekent de start van een succesvolle carrière waarin hij naast de politiek als burgemeester van Minderhout, zeer verdienstelijk is in de landbouwmodernisering en landbouworganisaties. Hiervoor ontvangt hij talloze onderscheidingen en eretekens (foto 6).

Foto 6. Benoeming van Alfons Desmedt tot Officier in de Orde van Leopold II, 24/11/1953.

Koen Augustyns
Minderhout, december 2018

¹⁶ L'Institut Agricole de l'Etat a Gembloux 1860-1910, Imprimerie Scientifique Charles Bulens, 75, rue Terre-Neuve, Bruxelles, 1910, p. 21.